

ČTVRTLETNÍK

PODZIM 2020

PRO PAMÁTKY

Zhmotněná naděje

ROZHOVOR S ARCHEOLOGEM DAVIDEM MERTOU
MILOVANÝ LIBUŠÍN VSTAL Z MRTVÝCH
REPLIKA VĚTRNÉHO MLÝNA

Jan Kolář, Národní muzeum v přírodě

ÚVODEM

Devátý ročník soutěže MÁME VYBRÁNO je za námi, téma financování památek zůstává ovšem stále aktuální. I proto jsme po roce ve spolupráci s krajskými úřady vydali stejnojmenný bulletin, který přináší další pohledy z regionů. Ten je k dispozici všem zájemcům v papírové i on-line podobě na www.mamevybrano.cz.

Rád bych vás pozval na 13. ročník letošní podzimní konference PROPAMÁTKY, kterou pořádáme ve výjimečném areálu Centra stavitelského dědictví Plasy v západních Čechách. Tohle místo stojí za návštěvu a my pro vás společně s Národním technickým muzeem připravujeme nejen speciální komentované prohlídky, ale i přednášky a panelové diskuse o budovách lihovarů. Zájemci se dozví vše podstatné jak o jejich historii, tak možnostech obnovy a využívání.

Termín a registraci naleznete na www.konference.propamatky.cz.

A jako každý podzim představujeme také letos důvody, proč je dobré podpořit PROPAMÁTKY. Věřím, že tou hlavní motivací jsou především výsledky naší práce. Více se dozvíte na stránkách 26 a 27.

Přeji všem hezké dny.

Aleš Kozák

DOPORUČUJEME

NOVĚ ZAPSANÉ PAMÁTKY

Ve druhém čtvrtletí bylo do evidence Národního památkového ústavu zapsáno 18 nemovitých kulturních památek. Za ně Ministerstvo kultury prohlásilo mimo jiné soubor československého pohraničního opevnění v Branné, venkovské domy v Mořkově a Bílém Kostelci, lovcový altán v Chocomyšli nebo most ve Velkém Beranově. Památkami se staly fara ve Svitávce, židov-

Vojtěch Dočkal, CC-BY-SA 3.0

ský hřbitov v Hradci Králové, pivovar a mincovna v Plané a železniční stanice Ostrava-Vítkovice.

SEMINÁŘE STUDIA AXIS

STUDIO AXIS zve zájemce do Prahy na akce zaměřené na ochranu památek. Ve dnech 6.–7. října se koná celodenní konference Obnova památek 2020 – sgrafito, jejíž součástí je doprovodná výstava a exkurze po

významných pražských památkách. Dne 10. prosince se uskuteční seminář Řešení správních deliktů v oblasti památkové péče, na kterém přednášejí experti z Ministerstva kultury České republiky. Podrobné informace a přihlášky najdete na stránkách pořadatele. www.studioaxis.cz

VZDĚLÁVÁNÍ STOP

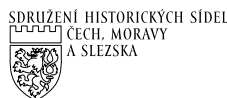
Společnost pro technologie ochrany památek připravila na druhou polovinu roku odborné semináře. 22. října se v podání Pavla Fáry a Jana Zimy dozvíte, jak obnovit terasní a ohradní zdi památkových budov. O měsíc později, 26. listopadu, se uskuteční seminář s názvem Údržba památkových objektů. Posledním tématem letošního roku bude beton v památkové péči, kterému se 10. prosince bude věnovat Pavla Rovnaníková. Více informací včetně přihlášky naleznete na webových stránkách. www.pamatky-stop.cz

MILOVNÍKŮM ARCHEOLOGIE

Ústav pro klasickou archeologii Filozofické fakulty Univerzity Karlovy a Česká archeologická expedice v Uzbekistánu pořádají kolokvium Vítr stepí, hradby oáz, které se uskuteční 25. listopadu na domovské fakultě. Smyslem akce je propojit v Česku působící badatele z různých oborů, zabývajících se dějinami a kulturou Střední Asie i sousedních regionů. Zároveň vytváří prostor pro sdílení zkušeností a výsledků výzkumů. Pozvánka a přihláška jsou ke stažení na webových stránkách. www.uprav.ff.cuni.cz

SPOLUPRACUJEME

ČASOPIS PROPAMÁTKY VYDÁVÁ OD ROKU 2012 INSTITUT PRO PAMÁTKY A KULTURU – NEZISKOVÁ ORGANIZACE, KTERÁ POMÁHÁ ŠÍŘIT OSVĚTU A PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE V PÉČI O PAMÁTKY. REDAKCE DLOUHODOBĚ SPOLUPRACUJE S ŘADOU VÝZNAMNÝCH OBOROVÝCH ORGANIZACÍ:

POZŮSTATKY NEJSTARŠÍHO ŽENSKÉHO KLÁŠTERA PREMONSTRÁTEK ROSA COELI V DOLNÍCH KOUNICÍCH JSOU OBLÍBENÝM CÍLEM NEJEN ARCHEOLOGŮ, ALE TĚŽ TURISTŮ.

PRACOVNÍCI ARCHAIA BRNO DOKUMENTUJÍ NÁDVOŘÍ KLÁŠTERA OSLAVANY.

ROZHOVOR S DAVIDEM MERTOUB

Archeologové se bez podpory veřejnosti neobejdou

Své rodné město Brno miluje a poznává skrze nánosy hlíny. Archeologie je pro něj vším. Pracoval v terénu i na ředitelské židli společnosti Archaia. Neklesl pod tíhou osudu, ale dál šíří osvětu v oblasti péče o památky skrze sociální sítě.

Brno patří také vaší zásluhou k nejvíce archeologicky prozkoumaným městům v Evropě. Je stále co objevovat?

Ano, pořád nás něco překvapuje. Dosud existují nezodpovězené i zásadní otázky vyslovené v minulosti. Například lokalizace brněnského hradu. Na místě, kde se hrad předpokládá, se nestaví, tak je záchranná archeologie bez šance. Ti, kdo se domnívají, že vše už je vyřešeno, se velmi mýlí. Také jsem si kdysi myslel, že všechno lze vyřešit, a vyčítal jsem to svým předchůdcům, že to nedokázali.

Daří se prohlubovat obecné otázky spojené s osídlením středověké sídelní aglomerace v prostoru města Brna na poli historické topografie, profánní i církevní architektury a samozřejmě všudypřítomné hmotné kultury. Nově se tak podařilo třeba zachytit osídlení ze 12. století při ulici Křenové, o kterém nebylo dosud ani potuchy. Velmi mile pak překvapila situace, která byla interpretována jako brod přes řeku Svratku u Vídeňské ulice.

Už vyšla plánovaná populárně-naučná kniha o středověkém Brně?

Zatím ne. Pokládám to za jeden z našich největších dluhů Brňanům. Nicméně dlouhodobě informačně zásobujeme takzvaný Zapisníček na webových stránkách Archaie Brno a jeho facebookové mutaci. Tam je zatím soustředěna naše snaha aktuálně informovat odbornou i laickou veřejnost o archeologických výzkumech, jejich průběhu, výsledcích i různých zajímavostech. Prozatímni představu o středověké a raně novověké podobě města si mohou zájemci udělat díky 3D modelům, které jsme vytvořili a zpřístupnili na webových stránkách ústavu.

Jste znám jako propagátor interdisciplinarity. Je tento přístup při archeologických výzkumech a interpretaci nálezů už automaticky praktikovaný?

Dnešní archeologie se už bez interdisciplinárního přístupu neobejde. Byl by to krok zpátky. Věřím, že v rámci

TEXT JITKA SKOŘEPOVÁ
FOTO ARCHIV ARCHAIE BRNO

DAVID MERTA PŘI VÝZKUMU U KOSTELA SV. JAKUBA V BRNĚ V ROCE 2001

DAVID MERTA JE STÁLE SOUČÁSTÍ DĚNÍ. S PRACOVNÍKY ARCHAIA BRNO SLAVIL V ČERVNU 2019 ZISK PAMĚTNÍ MEDAILE ZA SPOLUPRÁCI OD MASARYKOVY UNIVERZITY.

možností, i s přihlédnutím k finanční náročnosti, jsou v nejrůznější míře tyto postupy aplikovány. Je i v zájmu archeologie samotné využívat rozmanité obory, jak přírodovědného zaměření (dendrochronologie, palynologie, antropologie), tak technické disciplíny řešící třeba materiální složení získaných artefaktů (keramika, kovy). A pro archeologii středověku a novověku jsou samozřejmě prameny písemné i ikonografické. Také výsledky etnologického bádání mohou doložit analogie napříč staletími. Další obory přinášejí pomoc při konzervaci a uchování nálezů nejrůznějšího charakteru. Dnes je také možné využít zobrazovací metody charakteristické pro zdravotnictví (rentgen, počítačová tomografie), které nedestruktivně proniknou skrze nánosové vrstvy hlíny či koroze. Archaia ve své praxi asi nejčastěji využívá dendrochronologii, která umožňuje datování dřev.

Na kterém výzkumu bychom to mohli doložit?

Nechci být konkrétní, aby se ostatní kolegové neurazili. Věřím ale, že zmíněné postupy platí automaticky na každém novém výzkumu. Odborníci z jiných oborů přinesou obrazně řečeno i svou hřívnu na tomto poli. Bohužel často schází finance na podrobnější analýzy, které by zpřesnily či rozšířily poznatky z archeologických výzkumů. Mne nejvíc baví takzvaná vesnická archeologie. Zkoumali jsme několik usedlostí, a to jak na dnešním území města, tak i v jejich přirozeném pro-

středí, například v Sebranicích u Kunštátu, Babicích u Kelče, Bezkově nebo v Kučerově u Vyškova. Tyto výzkumy se lišily svým rozsahem, ale všechny byly

velmi důležité. V tomto ohledu jsem nepochopil, proč se archeologie v minulosti odklonila od etnografie. Archeologové se snaží i v těchto případech pracovat v rámci možností maximálně komplexně. Ač založením romantik, ke hradům jsem nikdy netíhl. Mou srdcovou záležitostí jsou mimobrněnské kláštery – Dolní Kounice, Oslavany a fara kláštera v Doubravníku.

DAVID MERTA

- ▶ narodil se v Brně v roce 1967
- ▶ studia českého jazyka, dějepisu a posléze archeologie na Masarykově univerzitě v Brně nedokončil
- ▶ 1994–1997 pracoval jako terénní technik v Ústavu archeologické památkové péče v Brně
- ▶ 1997–2002 působil jako terénní specialista a později archeolog v Archaia Praha o.p.s., pobočka Brno
- ▶ 2002 spoluzaložil Archaia Brno o.p.s., byl zástupcem ředitele a 2007–2016 zastával místo archeologa a ředitele
- ▶ skrze sociální sítě šíří osvětu v oboru archeologie i v oblasti péče o kulturní dědictví

Jste duchovním otcem a propagátorem mezinárodní konference Forum Urbes Medii Aevi (FUMA). Chystá se její pokračování?

Já si život bez FUMY skoro neumím představit. Zatím proběhlo 17 ročníků. Smyslem bylo dozvědět se, co se opravdu v našem oboru děje. Navíc tištěné slovo je velmi důležité, proto jsme z každé konference vydávali sborníky. Jak říká pan profesor Klápště, bez psaného slova jako by výzkum nebyl. Čím dál víc si to myslím i já. Proto věřím, že konference budou pokračovat. Je potřeba se srovnávat a rozšiřovat si povědomí o činnosti kolegů doma i v zahraničí.

V lednu 2019 jste založil facebookovou skupinu Staré chalupy. Naplňuje se skrze ni váš zamýšlený účel?

Cílem této skupiny je pozvednout povědomí o historických stavbách všeho druhu. A to se snad daří. Velmi mile mě překvapil zájem laické veřejnosti o tuto aktivitu (už má přes 2 000 členů). Členy skupiny jsou též odborníci z řad pracovníků Národního památkového ústavu či různých muzeí. Vzniká

VÝZKUM SVĚTNICE USEDLOSTI ČP. 43 V KUČEROVĚ ODHALIL NĚKOLIK STAVEBNÍCH FÁZÍ DOMU, JEHOŽ MINULOST SAHÁ AŽ DO 14. STOLETÍ.

ARCHEOLOGICKÝ PRŮZKUM RYCHTY DOMU ČP. 36 V SEBRANICÍCH V LETECH 2013–2016

tak platforma, díky níž se na jednom místě setkává zájem a podněty laika s názorem odborníka. Diskuze jsou někdy až vášnivé. Zároveň je tu dán prostor pro osvětu a edukaci. Noví majitelé chalup hledají inspiraci či radu, jak postupovat citlivě a v souladu s původními technologiemi při rekonstrukci. Překvapuje mě také vnímavost mnoha lidí k historickým stavbám, zájem o jejich osud. Staré chalupy mě opravdu těší, mám z nich radost! Pod tímto dojmem jsem spoluzaložil facebookovou skupinu Obrány a okolí-historie. To je teprve má srdeční záležitost – jedná se o mou rodnou brněnskou čtvrť. Měla by z toho vzejít kniha se starými fotografiemi. Snad příští rok.

Jak vnímáte postavení archeologie v péči o kulturní dědictví, respektive mezi vlastníky kulturních památek či zadavateli obnov? Co by napomohlo k upevnění jejího svébytného místa v očích laické veřejnosti?

Mohu mluvit jen ze své dlouholeté zkušenosti. Je potřebné být vytrvalý. V Brně se nám postupně podařilo naučit stavební investory a majitele kulturních památek s archeologií počítat. Ne vždy to bylo lehké a hladké, ale situace je nesrovnatelná s dobou, kdy Archaia Brno začínala. Archeologové by si měli zároveň více uvědomovat, že se bez podpory veřejnosti neobejdou. Míněna je poučená veřejnost. A na tomto poli má archeologie stále dluhy. V Archaie to obvykle u každého většího výzkumu řešíme posterovou prezenta-

cí pro kolemjdoucí. Nevyhýbáme se ani médiím, jejich zájem vítáme. Věříme, že část tohoto dluhu v dohledné době splatíme právě zmiňovanou publikací o Brnu archeologickým.

Jak se archeologie proměnila od doby, kdy jste se jí začal zabývat? Lze odhadnout její další směřování?

To se doopravdy nedá srovnat. Mohu mluvit především za praktickou část oboru, tedy za terénní záchranné výzkumy. Přestože míra profesionalizace postoupila obrovsky vpřed, stále je co zlepšovat. Budoucnost archeologie vidím rozhodně v pokračování zmíněné profesionalizace, která musí zahrnovat i část edukační ve vztahu k veřejnosti. Důležité je dotáhnout výzkumy do konce – tedy právě až k informacím pro laiky. Jen tak může obor spoléhat na širokou podporu. Také mnozí investoři, s nimiž se v Brně opakovaně setkáváme, si na nás už zvykli. Velmi nás těší, mají-li o věc zájem. Díky tomu jsou například pod skleněnou podlahou vinotéky ve Vídeňské ulici v Brně k vidění pozůstatky středověké rotundy. Ve prospěch archeologie také znatelně pokročila interdisciplinární spolupráce. Za velmi důležité i do budoucna považuji vydávání sborníků z konferencí. Dále se nabízí třeba výstavní činnost.

Podílel jste se na nějakém velkém výstavním projektu, který osobně vnímáte jako neopakovatelný?

Žádný realizovaný výstavní projekt zatím nebyl takový, aby odpovídal mému očekávání. To je také dluh. Musím ale

říct, že není v našich silách jej realizovat bez pomoci a zájmu velké výstavní instituce. Objeví-li se zájem, přivítáme to. Prozatím dodáváme exponáty z našich výzkumů a jsme rádi, že je muzejní publikum může vidět v celé jejich kráse. Tak tomu bylo například při výstavě Stavba jako Brno pořádané Muzeem města Brna na hradě Špilberku v letech 2017–2018.

Čím je archeologie pro vás osobně?

Asi vším, zábavou i zaměstnáním. Doma mi vyčítají, že rodina je až po archeologii. Já jsem se k ní dostal náhodou. Už jsem se smířil s tím, že se stanu po studiu na brněnské univerzitě učitelem dějepisu a češtiny, nejlépe na nějaké malé obci, kde budu jakýmsi obrozencem. Byly to idealistické představy. Pak přišel našťastí převrat a já toho využil. Otec byl archeolog středověku a industriálního dědictví v Technickém muzeu. To mou cestu předurčilo. Jenže mé, vznešeně řečeno, morálně volní vlastnosti nesouhlasily s mým setrváním na univerzitě. Naštěstí jsem byl ale přijat jako terénní technik do Ústavu archeologické památkové péče v Brně a pak přišla Archaia.

Co vás naplňuje naději?

Obligátně řečeno, někteří mladí kolegové. V nich vidím budoucnost. Vše postupně směřuje k lepšímu, nikdy jsme se neměli tak dobře. Ale to už zní jako pustá fráze. Nejsem příznivcem katastrof, přesto mne trochu umravnil nebo vykolejil koronavirus. ■

BAREVNOST OBNOVENÉ JÍDELNY LIBUŠÍN VYCHÁZÍ Z VÝSLEDKŮ PRŮZKUMŮ. SOUČASNÝ VZHLED TAK KOPÍRUJE PODOBU Z ROKU 1899.

DETAIL MALOVANÉHO ŠTÍTU NEJSTARŠÍ ČÁSTI AREÁLU, TAKZVANÉ PUSTEVNY

ZAJÍMAVÁ REKONSTRUKCE

Milovaný Libušín vstal z mrtvých

Vyhořelá chata Libušín na Pustevnách znovu ožila 30. července 2020. Autentické materiály a tradiční technologie použité při obnově jí navrátily podobu z roku 1925. Bezpečnost zajišťuje moderní technika, interiér zdobí dříve nerealizované detaily.

HISTORIE

Za vznik Pusteven, jak je dnes známe, vděčíme turistickému spolku Pohorská jednota Radhošť, která v těch místech koncem 19. století skupovala pozemky a začala na nich stavět turistické útulny. První dřevěná stavba zvaná Krčma, později Pustevna, byla postavena v roce 1891, v současnosti tvoří středovou část Libušína s malovaným štítem. V roce 1894 vznikla vedle kamenná stavba Šumná a při cestě na Radhošť rozhledna Cyrilka. V roce 1899 dostavěl mladičký Dušan Samuel Jurkovič ze vsetínské stavební kanceláře Michala Urbánka ubytovnu Maměnku a jídelnu Libušín. Libušín propojil se stávající krčmou spojovacím krčkem.

V letech 1924–1925 byl komplex Libušína doplněn o levou část, takzvanou Parmovu přístavbu (provedl stavitel Alfréd Parma), a zadní kuchyňské křídlo. Jurkovič bydlel s dělníky na Pustevnách a sám dohlížel na stavbu objektů. Pro apsidu jídelny nakreslil Mikoláš Aleš zdarma předlohy pro známé obrazy boha Radegasta, svatého Václava, pohanskou a křesťanskou bohoslužbu, ovčáka a pro prostřední místnost Ondráše, Juráše, Jánošíka a Stavinohu. Obrazy vymaloval akademický malíř Karel Stampler. Areál byl v roce 1995 prohlášen národní kulturní památkou a od toho roku je ve správě Národního muzea v přírodě, Rožnov pod Radhoštěm.

OBNOVA

Když 3. března 2014 Libušín vyhořel, netušili jsme, že nám začíná šest let neuvěřitelně náročných práce. Při pohledu na zbylé torzo jsme přemítali, zda objekt strhnout a postavit jeho kopii. Ale uvědomili jsme si, že je to národní kulturní památka, kterou je nutné obnovit a zachovat pro další generace, navrátit do ní všechny prvky, které se dochovaly. Proto jsme ihned po požáru začali podnikat kroky pro znovuobnovení památky. Bylo jich mnoho – vyhlášení sbírky, oplocení a statické zabezpečení spáleniště, zastřešení hodnotných částí torza, přípravy zaměření a výzkumů. Ocelová konstrukce byla z důvodu tvrdých povětrnostních podmínek na Pustevnách ukotvena do železobetonových patek na mikropilotech 4–7 metrů hlubokých.

TEXT OLGA HOLÍŠOVÁ
FOTO JAN KOLÁŘ, NÁRODNÍ MUZEUM
V PŘÍRODĚ

OKNO, KTERÉ SE PO PŘEDCHOZÍ REKONSTRUKCI OCITLO V DEPOZITÁŘI, BYLO ZRESTAUROVÁNO, VYPLNĚNO HISTORIZUJÍCÍM SKLEM A VRÁCENO NA PŮVODNÍ MÍSTO.

VEŠKERÉ TESAŘSKÉ A TRUHLÁŘSKÉ PRÁCE BYLY PROVEDENY RUČNĚ.

Ihned po požáru se zvedla obrovská vlna solidarity našich občanů v celé republice, ale i v zámorí. Všichni přispívali na sbírkové konto, během prvních 10 dnů byl na účtu jeden milion korun, na konci března tři miliony. Po třech letech se nám od dárců sešlo téměř 11 milionů korun. Přispívali jednotlivci, obce, města, kraje, firmy... Lesy České republiky darovaly dřevo z místní lokality a Vojenské lesy a statky provedly zdarma jeho těžbu a transfer do dílen.

Ředitel Valašského muzea v přírodě jmenoval pracovní skupinu, která dohlížela na odbornost obnovy Libušína. Byli v ní specialisté z Valašského muzea, Národního památkového ústavu, z oddělení památkové péče Krajského úřadu Zlínského kraje, Hasičského záchranného sboru Zlínského kraje a stavebního úřadu z Rožnova pod Radhoštěm. V pracovním týmu jsme se shodli na tom, že obnovená stavba bude odpovídat podobě z roku 1925 a že veškeré práce budou splňovat pravidla příkladné vědecké rekonstrukce, která vychází z poslání Národního muzea v přírodě. Důvodem byla skutečnost, že v tomto období byla dokončena postupná dostavba celého komplexu Libušína včetně kuchyně.

Digitální zaměření a zpracování předprojektové dokumentace provedla firma Transat Architekti, s.r.o., z Brna, která mimo jiné zpracovala stavebněhistorický průzkum vývoje Libušína v období 1886–2014. Ten stanovil základní podmínku – je třeba dosáhnout

nout maximální autenticity materiálů a provedení všech prací původními technologiemi, veškeré tesařské a truhlářské práce musí být provedeny ručně, tradičním nářadím, z tradičních materiálů.

Předprojektová dokumentace sloužila jako podklad pro zpracování projektové dokumentace pro realizaci obnovy. Projektovou dokumentaci vytvořila firma Masák & Partner, s.r.o., Praha. Velmi rozsáhlý projekt řešil nejen chatu Libušín, ale i přilehlou Pustevnku s uzavřením dvora a veškeré potřebné technologie, které jsou v dnešní době neodmyslitelné při obnově národních kulturních památek. Projektanti měli nelehký úkol, museli skloubit původní tradiční stavební postupy s požadavky současného stavebního zákona a s nároky na moderní provoz a bezpečnost. Při projektování využili systém BIM, který umožnil koordinaci všech profesí a především dokonalé skrytí nutných rozvodů v historickém objektu, aby je návštěvník nezpozoroval.

Na základě výběrového řízení byla jako zhotovitel obnovy vybrána firma Archatt, s.r.o., Brno, se kterou byla v dubnu 2016 podepsána smlouva o dílo. První práce probíhaly na rozebrání ohořelého torza. Všechny prvky byly opatrně demontovány a rozloženy na louce před Libušínem. Každý prvek byl ze všech stran prohlédnut a vyhodnocen, zda bude celý nebo částečně navrácen do objektu nebo poslouží k získání potřebných informací pro

řemeslníky. I z ohořelých prvků se daly zjistit druhy tesařských spojů nebo povrchové opracování. Nakonec bylo navráceno 7–10 procent původních trámů.

V zimním období proběhla těžba dřeva, která byla načasována dle starých zvyklostí do zimního období po úplňku. Jedlové a smrkové dřevo bylo stahováno koňskými potahy, na silnici nakládáno na moderní techniku a převáženo k ručnímu opracování. Tesaři museli z kulatiny pomocí seker ručně vytesat trámy, takže celková výtěžnost byla malá, zhruba 50 procent. Již při opracování trámů jsme si stanovili nároky na povrchovou úpravu. V části Parmovy přístavby a krčmy byly trámy otesány sekerami, v jídelně dohoblovány. Objekt byl po částech sestavován v dílnách subdodavatelské tesařské firmy Teslice CZ s.r.o. na Bystřičce, poté byl rozebrán, převezen a opět sestaven na Pustevnách. Přes zimní období byly konstrukce zatíženy barely s vodou o objemu 1 000 litrů pro urychlení sedání dřevěných stěn. Všechny dřevěné prvky byly ručně opracovány, nejen trámy, ale i podlahové a stropní konstrukce, dveře, okna, obklady, ručně štípaný a pořízem opracovaný šindel na střeše. Vedle původních prvků z ohořelého torza jsme mohli do budovy navrátit ještě další, které byly demontovány při předešlé rekonstrukci a uloženy v depozitáři muzea. Ty, které nemohly být znovu použity, posloužily k restaurátorskému výzkumu barev. Díky tomu

OBRAZ RADEGASTA BYL ZRCADLOVĚ OTOČEN TAK, JAK HO NECHAL PŮVODNĚ VYMALOVAT JURKOVIČ. VPRAVO VISÍ AUTOREM NAVRŽENÝ LUSTR, VYROBENÝ VŠAK AŽ DÍKY OBNOVĚ.

DETAIL ORNAMENTÁLNÍ VÝZDOBY PŘÍBORNÍKU

se nám podařilo vrátit Libušínu původní barevnou podobu z roku 1899. Jak si všichni pamatujeme, před vyhořením měl Libušín v exteriéru černé tělo s červenými a bílými zdobnými prvky a světle modrá okna. Dle historických pramenů a Jurkovičových barevných návrhů ale byla světle modrá barva pouze interiérová a okna z exteriéru byla zelená. Proto můžeme nyní vidět na fasádě barvy ladící s okolní přírodou, žlutou, zelenou a okrovou, tělo je hnědé s nádechem do červené. V interiéru bylo nalezeno sedm odstínů vrstvené barvy a tři typy podmalby – modrá, žlutá, červená, bílá, zelená, tmavě zelená a modrozelená. Pro obnovu malířské výzdoby byl zpracován restaurátorský záměr, kde jsme se navrátili k původní podobě obrazů, které byly výrazně změněny v roce 1960. Pro návrh byly shromážděny veškeré dostupné podklady – historické fotografie, restaurátorské zprávy, dostupná literatura, pauzy částí maleb a podklady pro rekonstrukci v roce 1960, originální návrhy (karton Rade-gasta), transfer originální malby Ondráše (Muzeum regionu Valašsko ve Vsetíně). Bylo zdokumentováno původní složení barevné vrstvy a úprava povrchů a byly zpracovány kresebné a malířské návrhy ve velikosti 1:1, které byly odsouhlaseny. Obraz Rade-gasta byl zrcadlově otočen, jak ho nechal vymalovat Jurkovič. Řemeslníci měli předepsané postupy míchání barev, nanášení a pořadí jednotlivých vrstev. V současnosti má Libušín celkem 17 odstínů. V exteriéru srubu jsou

použity lazurní barvy; zdobné prvky a celý interiér jsou natřeny krycími barvami.

Během samotné obnovy se nám o objektu podařilo získat ještě mnoho důležitých informací, které jsme v průběhu uplatnili. Například při výkopových pracích byl nalezen střepek z původních kachlových kamen v jídelně. Dle jeho barevnosti a zbytku květinového vzoru jsme mohli vyrobit přesnou funkční kopii. Při rozebírání torza jsme nad vestavbou WC objevili pod sádkartonovým stropem ukryté původní stropní trámy, plošně polychromované s rostlinnými motivy a datací 1891, které dokládají existenci nejstarší budovy na Pustevnách. Tyto trámy byly zakonzervovány v původní podobě a navraceny do objektu na své původní místo, kde je můžete nově vidět. V průběhu stavby nám byl soukromou osobou nabídnut k odkoupení originální dřevěný artefakt z Libušína. Zjistili jsme, že se jedná o kartuši se znakem Pohorské jednoty Radhošť a s datací 1891, která byla zasazena do jednoho z objevených trámů.

Dle Jurkovičových návrhů a historických fotografií jsme mohli v interiéru stavby realizovat detaily, které zde před vyhořením nebyly. Například skleněný strop v jídelně s barevnými malovanými motivy, nyní z požárního skla čtyři centimetry tlustého, lustr v apsidě, který Jurkovič navrhl, ale nikdy nebyl vytvořen.

Nábytek je vyroben v kopii původního, ručně hoblovaný, včetně barevného provedení z doby Jurkoviče, tedy v jidelně s modrým nátěrem a barevným zdobením. V Parmově přístavbě a krčce je vybavení barů v hnědé barvě, stoly a židle v přírodní barvě dřeva. Protože shořely všechny prvky, musela se provádět nová výrobní dokumentace, která se pilně dopracovávala přímo v dílně. Návrhy se porovnávaly a ladily s historickými nákresy a fotografiemi.

Nově mohou na Libušín zavítat návštěvníci na invalidním vozíku. Stavbu jsme opatřili téměř neviditelnou rampou, která vás zavede do Jurkovičovy jídelny, ale také na bezbariérové WC.

TECHNOLOGIE, KTERÉ V OBJEKTU DŘÍVE NEBYLY

Při obnově národní kulturní památky musíme vedle zákona o státní památkové péči dodržovat i současný stavební zákon a všechny bezpečnostní předpisy. Po dlouhých diskuzích bylo do budovy instalováno několik druhů stabilního hasicího zařízení. V kombinaci byl použit sprinklerový vodní systém s vodní mlhou, nejcennější jídelna a Pustevnka plná technologií je hašena plynovým systémem. Plynové hašení si vyžádalo provést stěny jídelny plynotěsné s vložením nepropustné fólie. Dveře jsou opatřeny automatickými zavírači, okna jsou napojena na hlásiče, které hlídají jejich zavření v případě nebezpečí. Před objektem byla vybudována podzemní nádrž o objemu 250 m³ jako zásobník

NÁBYTEK JÍDELNY JE VĚRNOU KÓPIÍ ZAŘÍZENÍ Z JURKOVIČOVÝCH DOB – RUČNĚ HOBLOVANÝ, S MODRÝM NÁTĚREM A BAREVNÝM DEKOREM.

KACHLOVÁ KAMNA VYROBIL A POSTAVIL KAMNÁŘ JIŘÍ JINDRA Z VYSOČINY.

hasící vody. Exteriér je chráněn vodním systémem, ze strany od Maměnky je doplněn čidlem, které zareaguje na případný požár Maměnky a spustí skrápění Libušína. Veškeré technologie hašení včetně elektroinstalací jsou umístěny v Pustevence, odtud vedou rozvody podzemními kolektory do Libušína. Vytápění budovy a ohřev vody jsou řešeny dvěma tepelnými čerpadly instalovanými ve sklepních prostorách. Do těch je svedeno teplo z 12 hloubkových vrtů v okolí stavby. V objektu jsou tak složité technologie, že budou prováděny neustálé kontroly jejich provozuschopnosti, některé

se budou provádět jednou za půl roku, jiné třeba denně.

Celá obnova byla realizována za významné pomoci a podpory odborných pracovníků Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Kroměříži, a Krajského úřadu Zlínského kraje, odboru kultury a památkové péče. Jejich práce se odrazila v dohledání dalších historických fotografií, podobě kachlových kamen v jídelně, výzkumu barevného a tvarového řešení konstrukcí a dohledu nad realizací prací tradičními technologiemi. Veškeré činnosti řídili a kontrolovali zaměstnanci

Valašského muzea v přírodě. Prováděli odborný dohled nad dodržováním tradičních stavebních postupů, financováním akce, zpracovali výzkum barev, návrh barevného řešení a závazná pravidla pro stavbu vědecké rekonstrukce. Proces obnovy národní kulturní památky je velmi náročná činnost pro všechny zúčastněné, hodně záleží na vzájemné dohodě a koordinaci všech účastníků. I přesto docházelo k nepředvídatelným komplikacím a vícepracím, které byly řešeny v průběhu realizace. Během stavby bylo zpracováno 10 smluv, 22 dodatků a 24 změnových listů. ■ www.nmvp.cz

ZEPTALI JSME SE

Můžete z vašeho pohledu zhodnotit unikátnost celé obnovy?

Jindřich Ondruš, generální ředitel Národního muzea v přírodě, Rožnov pod Radhoštěm

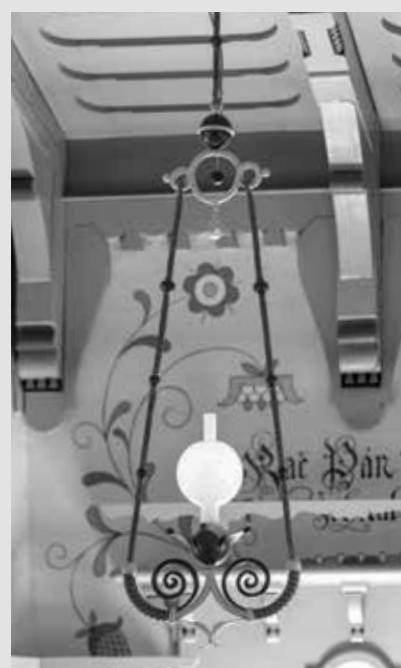
Unikátní jsou už samotné Jurkovičovy stavby na Pustevnách. Maměnka a Libušín, postavené ve slohu lidové secese geniálním architektem, který uměl do posledního detailu skloubit objekt i s vybavením interiéru, dnes tvoří mimořádné kulturní hodnoty evropského významu.

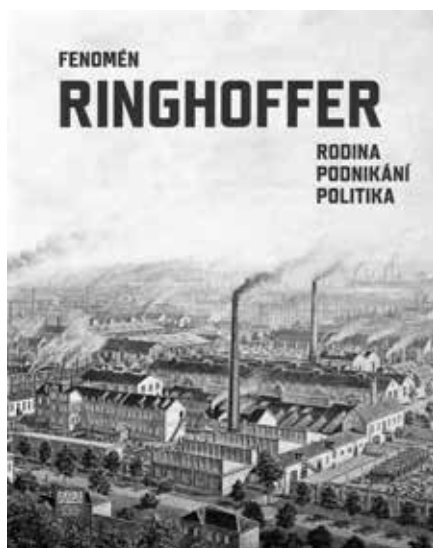
Realizace obnovy v takové kvalitě, jakou jsme na Libušíně prováděli,

nemá v současné době obdoby. Tradiční ruční práce, jež zde byly používány, už nejsou samozřejmostí. Tesání trámů z nepředřezaného kmene, hoblování desek a profilace okenních křidel nebo správné nanášení olejových barev pomocí štětce a hadříku, to vše patří k ojedinělosti projektu. Navrátili jsme do objektu Jurkovičovy návrhy, ale také původní prvky dříve demontované a uložené v depozitáři.

Unikátní jsou skleněný malovaný strop, lustr v apsidě, kachlová kamna, původní okno v jídelně, za kterými jsou skryty dlouhodobé výzkumy a nevyčíslitelné množství práce.

Zachovávat objektům historické hodnoty pro další generace je základním účelem práce Národního muzea v přírodě.

OBÁLKA KNIHY

INTERIÉR LUXUSNÍHO JÍDELNÍHO VOZU CÍSAŘSKÉHO VLAKU FRANTIŠKA JOSEFA I. VYSTAVENÝ V EXPOZICI NÁRODNÍHO TECHNICKÉHO MUZEA

KNIHA

Fenomén Ringhoffer

Období průmyslové revoluce na našem území bylo časem plným dynamických změn spojených se vzestupem nových společenských elit. Mezi ně patří i Ringhofferové, jimž Národní technické muzeum věnovalo rozsáhlou kolektivní monografii.

Z malé vesnice v Rakousku do hospodářského srdce monarchie v Čechách. Od kování varných kotlů k výrobě dopravních prostředků. Přes skromnou živnost až do kolegia bohatých velko-statkářů. Přesně těmito třemi větami by se daly charakterizovat dějiny podnikatelského klanu Ringhofferů, který si většina z nás spojuje s výrobou železničních vagonů, tramvají nebo osobních vozů. Není to vůbec zkreslená představa. Pět generací rodu během druhé poloviny 19. století a první poloviny 20. století skutečně vybudovalo rozsáhlé průmyslové impérium a nesmazatelně se vrylo do paměti obyvatel této země. Činnost těchto nadmíru schopných továrníků přirozeně zanechala otisky i ve veřejném životě, politice či

kultuře. Přímo se nabízí, aby se něco tak mimořádného označilo za fenomén.

Tímto směrem se vydalo i Národní technické muzeum, které minulý rok vydalo publikaci pojmenovanou Fenomén Ringhoffer, s příznačným podtitulem Rodina, podnikání, politika. Iniciativa k přípravě knihy vzešla z mezioborové konference k 200. výročí narození Františka Ringhofferů II. (1817–1873). Uskutečnila se v květnu roku 2017 na bývalém sídle Ringhofferů ve Štítně a ukázalo se, že zájem o téma je skutečně velký. Pod editorským dohledem Milana Hlavačky z Historického ústavu Akademie věd České republiky a Miloše Hořejše z Národního technického muzea tak vznikla velkoformátová vázaná monografie o 572 stranách, rozdělená do devíti oddílů a 37 dílčích statí. Texty samozřejmě nepostrádají množství fotografií.

Obvyklým stigmatem výpravných knih tohoto druhu bývá nejen jejich fyzická tíha, ale i obtížná čitelnost a chaotičnost obsahu. Ne nadarmo se říká: Mnoho autorů, editorova smrt. Fenomén Ringhoffer však dopadl zdařile a jeho tematická pestrost určitě dobře poslouží všem, kteří se zajímají o život rodiny. Kde jinde najít pod jednou střechou informace o panských sídlech, o výrobě železničních souprav nebo o pivovarnictví než v publikaci Národního technického muzea. Vždyť výrobky z někdejších ringhofferovských továren jsou chloubou jeho expozic. ■
www.ntm.cz

TEXT JAN ŠTĚPÁNEK
FOTO ARCHIV NÁRODNÍHO TECHNICKÉHO MUZEA

Statutární město Jihlava

UNIKÁTNÍ PĚTIPATROVÝ KROV KOSTELA SV. JAKUBA VĚTŠÍHO V JIHLAVĚ BYL DOPLNĚN POCHOZÍMI LÁVKAMI A OSVĚTLENÍM. V POLOVINĚ ROKU 2020 BYL ZPŘÍSTUPNĚN VEŘEJNOSTI.

Norbert Dostál

STŘECHU KRYJE 82 TISÍC GLAZOVANÝCH ATYPICKY TVAROVANÝCH BOBROVEK.

UZNÁNÍ

Obnovený krov a střešní plášť

Po kompletní renovaci se jimi pyšní kostel sv. Jakuba Většího v Jihlavě. Výsledek tříleté práce ocenila náměstkyně hejtmana Vysočiny Jana Fischerová čestným uznáním za významný přínos v oblasti hmotného kulturního dědictví za rok 2019.

Jedinečná, dodnes zachovaná konstrukce pětipatrového krovu vznikala při opravě kostela po požáru roku 1523. Událost připomíná letopočet 1539 vyrytý do trámů. Krov se vymyká nejen svou velikostí, ale i téměř 70stupňovým sklonem střechy. Během obnovy z let 2017–2019 byl doplněn pochozími lávkami a novým osvětlením, takže je od poloviny letošního roku zpřístupněn veřejnosti. Celkové náklady na obnovu přesáhly 30 milionů korun, z větší části byly hrazeny z programu IROP.

Náročná rekonstrukce spočívala v celkovém nebo částečném nahrazení degradovaných prvků novými s odpovídajícím profilem. Zároveň byly odstraněny nevhodné pozůstatky druhotných

provizorních úprav. Tesařské spoje byly zhotoveny tradičním způsobem a zajištěny pomocí kolíků, hmoždíků a klínů. Spolu s precizním provedením nových dřevěných výměn tak přispěly k zachování a rehabilitaci nevšední konstrukce krovu v jeho plné celistvosti a výrazu. Tímto krokem se podařilo zachovat budoucím generacím umění tesařských mistrů z poloviny 16. století.

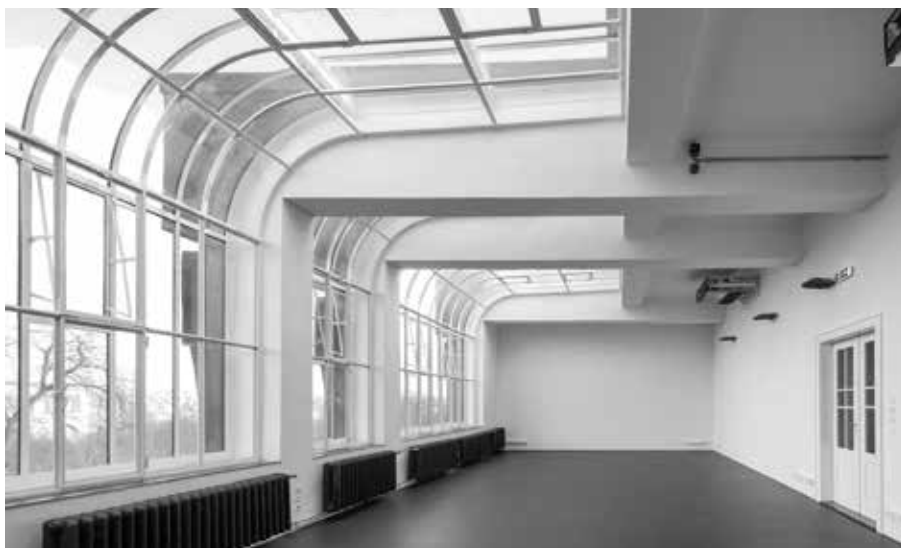
Střechu původně kryla břidlice, později ji nahradily červené pálené tašky. Ty byly roku 1904 vyměněny za glazovanou krytinu, kterou vyráběla lichtenštejnská keramička v Poštorné u Břeclavi. Stav původních barevných tašek však nedovoloval jejich opětovné navrácení na opravený krov. Firma v Poštorné již krytinu nevyrábí a při současných unifikovaných parametrech průmyslové výroby nebylo snadné najít adekvátní náhradu, která by maximálně odpovídala historické předchůdkyni. Po opakovaném úsilí všech stran se podařilo najít výrobce až ve Slovinsku. Na střechu kostela bylo nově položeno 82 tisíc atypicky tvarovaných bobrovek, glazovaných ve dvou zelených a čtyřech hnědých odstínech. Tím se zachovala plastičnost střešní roviny a dodržel se plošný rozvrh barevného vzoru.

Kostel sv. Jakuba Většího je trojlodní halový chrám vysvěcený v polovině 13. století, jehož dominanty tvoří dvě vysoké věže v západním průčelí. V roce 2008 byl prohlášen národní kulturní památkou. ■ www.svjakub.cz

TEXT NORBERT DOSTÁL, JITKA SKOŘEPOVÁ
FOTO NORBERT DOSTÁL, STATUTÁRNÍ MĚSTO JIHLAVA

VSTUPNÍ FASÁDĚ BYLA NAVRÁCENA KONZOLA VLAJKOSLÁVY OD JOSEFA GOČÁRA.

HLAVNÍ ATELIER S REPASOVANÝMI OKNY, RADIÁTORY, PARAPETY A TRUHLÁŘSKÝMI PRVKY A S NOVOU PODLAHOVOU KRYTINOU, SVÍTIDLY A KLIMATIZAČNÍMI JEDNOTKAMI

CHVÁLÍME

Obnova Školy architektury

Budova navržená Janem Kotěrou a dotvořená Josefem Gočárem prošla v roce 2019 celkovou revitalizací. Projekt provedení stavby rekonstrukce respektující autenticitu a velkorysost původního řešení vypracoval architektonický ateliér SKUPINA.

HISTORICKÝ KONTEXT

Školu architektury založil v roce 1910 architekt Jan Kotěra (1871–1923) jako nedílnou součást uměleckého vzdělávání na Akademii výtvarných umění. Žák Otto Wagnera z vídeňské Akademie a zakladatel české moderní architektury v letech 1919–1920 vypracoval projekt budovy Školy architektury, jednopatrové stavby s podkrovím ve stylu moderny a s kubistickými prvky u vstupního portálu. Po Kotěrově smrti se jeho nástupcem stal architekt Josef Gočár (1880–1945), který stavbu svébytně uchopil a přidal razantně pojednané nové patro s rovnou střechou a protofunkcionalistickými ateliérovými

mi okny na sever. Dílčí úpravy dispozic provedli po válce Jaroslav Fragner nebo František Cubr. Poslední drobné zásahy před obnovou vznikly za Emila Přikryla.

Od působení Josefa Gočára neprošla stavba zásadnější rekonstrukcí, trpěla vlhkostí v suterénu, opadávajícími omítkami, havarijním stavem oken a dveří, dožívaly podlahy a klempířské prvky a vstupní schodiště bylo sesunuté. Zároveň se ale budova dochovala ve velmi autentickém stavu s řadou původních prvků.

Podkladem pro projekt byl záměr Obnovy Školy architektury vypracovaný pedagogy a studenty AVU za přispění mnoha odborníků. Ten počítal s maximálním zachováním autenticity a atmosféry budovy. Jeho cílem bylo reipasovat co nejvíce dochovaných prvků a vyřešit technické problémy budovy.

Obnovu jsme pojali s nejvyšším respektem k budově i všem, kdo se na ní v průběhu času podíleli. Cílem bylo stavbu důkladně očistit od nevhodných zásahů a vrátit jí původní charakter. Snažili jsme se navázat na velkorysost původního řešení a doplnit ji současnými prvky, zachovat maximálně původní autenticitu stavby a nepokazit nic ze zachovalého.

FASÁDA A KLEMPÍŘSKÉ PRVKY

Obnova byla díky minimu času na projekt i rekonstrukci rozdělena do několika etap. Venkovní omítky

TEXT MARCELA STEINBACHOVÁ
FOTO TOMÁŠ SOUČEK

POHLED OD STROMOVKY NA SEVERNÍ PRŮČELÍ, KTERÉ UPOUTÁ PROSKLENÝM HLAVNÍM ATELÍEREM V TŘETÍM NADZEMNÍM PODLAŽÍ.

REPASOVANÁ SVÍTIDLA PRO ATELÍERY NAVRHL ARCHITEKT JAROSLAV FIŠER.

a klempířské prvky restaurovali přímo restaurátoři AVU, pedagogové za spolupráce studentů. Velký důraz byl kladen, a to i přes omezený čas, na výzkum původních materiálů a směsí. Omítky byly až na velmi poškozená místa opraveny a „zazáplatovány“. Ve velké míře bylo použito stávajících klempířských prvků a ty byly doplněny o nová řešení tak, aby se fasáda co nejvíce přiblížila původním fotografiím z doby výstavby. Stěžejním bylo odstranění středového nepůvodního svodu ze severní fasády, kde nedobové řešení hyzdilo její výtvarné pojetí s ateliérovými okny. Navrácením tmavě šedé barvy klempířským prvkům se fasády sjednotily a vyniklo jejich členění. Nedobová okna do suterénu byla zazděna. Původní nápisy na fasádě byly restaurovány.

VLAJKOSLÁVA

Snahou bylo na budovu vrátit původní nedochovanou konzolu vlajkoslávy od Josefa Gočára a odstranit symetrické nedobové žerdě u vstupní fasády. Po velkém úsilí se konzolu podařilo staticky zajistit a po vyjednávání se zástupci památkové péče tak budově navrátit tento nenápadný, ale důležitý prvek.

INTERIÉR

V nadzemních patrech byla snaha co nejvěrněji zachovat původní prvky či prvky, které byly přidány později, ale jsou z dnešního pohledu hodnotné. Ze všech původních dřevěných oken

a dveří bylo nakonec nezbytné nahradit replikou pouze jedny dveře v anglickém dvorku. Byly objeveny a obnoveny dělené parapety špaletových oken, které byly doposud schované za deskovinou. Na záchodech i v ateliérech zůstaly původní i novější obklady a původní dlažby, repasovala se všechna schodiště včetně madel, po tlakových zkouškách byly repasovány dochované radiátory i signifikantní svítidla od Jaroslava Fišera či vybraná umyvadla a klozet. Nové podlahy v hnědé barvě byly vybrány na základě rozboru vzorků původního linolea a jsou téměř shodné s původní recepturou.

Byly skoro kompletně vyměněny všechny instalace, a to podle nemalých požadavků zadavatele na maximální vybavenost, zřídila se nová vodovodní přípojka. Prostory jsou doplněny o nové vrstvy koncových prvků, jako jsou svítidla, ventily radiátorů, zásuvky a vypínače, koncové prvky čidel, hydraulické splachování, umyvadla a klo-

JIŽNÍ PRŮČELÍ PODLE JOSEFA GOČÁRA

zety. Na výběr těchto prvků byl kladen maximální důraz. Část z nich je technického rázu a vytváří současnou nepřehlednou vrstvu. Všechna okna ateliérů jsou navržena se zatemňovacími textilními roletami.

ODVLHČENÍ A SUTERÉN

Značné a dlouhodobé zavlhčení budovy bylo řešeno komplexním odkopáním a sanací suterénu s průběžnou drenáží. Nové betonové podlahy v suterénu jsou řešené jako provětrávané. Původní systém větrání zdíva na východní a jižní straně budovy, odhalený při stavbě, byl vyčištěn, ponechán a zakonzervován. Hlavním cílem těchto zásahů bylo obnovit suterén, v kterém se nedochovalo žádné původní prvky kromě betonového schodiště s dřevěným madlem. Temné prostory suterénu byly kompletně zrenovovány pro potřeby dílen studentů Školy architektury. Cílem obnovy bylo přivést do těchto nepřívětivých prostorů denní světlo. Byly zde obnoveny některé zazděné otvory a osazeny nové prosklené dveře v pozinkovaném rámu. Nově zde vznikla koupelna a zázemí. Všechny nové zásahy v suterénu jsou pojednány v surové technicistní formě, které dominuje pozinkovaný plech, betonové podlahy a přiznané rozvody.

Obnovenou budovu mohou zájemci navštívit například v rámci festivalu Den architektury, který se letos uskuteční ve dnech 1.–7. října 2020. ■ www.skupina.org

PŮVODNÍ PODOBA MLÝNA, OKOLO ROKU 1930

NA MÍSTĚ HAKLOVA MLÝNA DNES STOJÍ PAMÁTNÍK A PRVOTNÍ ZÁKLADOVÁ KAMENNÁ PODEZDÍVKA VE TVARU KŘÍŽE.

RARITA

Nový větrný mlýn v Borovnici

Po 23 letech intenzivního snažení mnoha nadšenců z odborné i laické veřejnosti vyrostla ve východních Čechách první replika funkčního větrného mlýna německého typu. Příběh popisuje předseda sekce Větrné mlýny při Technickém muzeu v Brně.

v Borovnici a další postupně vzniká ve skanzenu v Krňovicích.

V okolí obce Borovnice stávalo současně pět větrných mlýnů. Jediný částečně dochovaný postavil v roce 1846 Augustin Čeřovský. Posledním mlynářem byl Augustin Hakl, který provoz modernizoval a nahradil moučnicki hranolovým vysévačem. Podle něho se dodnes mlýnu říká Haklův. Mlýn mlel na mouku do roku 1914. Po první světové válce byl udržován v provozuschopném stavu a příležitostně šrotoval, a to i za druhé světové války, dokud si ruská vojska neodnesla řemeny pohonů. K uvažovanému šrotování pro JZD nedošlo a stavbu postupně ničili vandalové. O údržbu památky se starala obec a opakovaně ji opravovala. Od roku 1958 byl mlýn památkově chráněn.

HISTORICKÉ SOUVISLOSTI

V České republice se vyskytovaly větrné mlýny tří základních typů – německého (proti větru se otáčí celá stavba), holandského (proti větru se otáčí pouze střecha s větrným kolem) a pro Ostravsko typické malé větrné mlýnky s turbínou. Máme doloženo přes 1 000 lokalit, kde větrný mlýn v historii stával. Dnes už najdeme velký typ větrného mlýna nebo jeho zbytky na pouhých 78 místech, z toho 55 na Moravě a 23 v Čechách. Dondávna nestál v Čechách ani jeden zástupce německého typu. Situace se zásadně změnila v letošním roce, kdy byla dokončena funkční replika mlýna

NEVHODNÁ PÉČE

V roce 1968 se tehdejší pracovníci památkové péče, i přes velký odpor občanů, rozhodli mlýn rozebrat a převézt do Hostinného ke konzervaci. Měl sloužit jako součást plánovaného skanzenu ve Vrchlabí a později skanzenu v Kouřimi, kde nakonec jeho části skončily. Na původním místě však více než 10 let zůstalo základní trámoví (základový kříž, otec, sedlo a apoštolové), které shořelo až 30. června roku 1979 vinou trampů, kteří u něj tábořili. Nedůslednost státní památkové péče tak vedla k likvidaci posledního větrného mlýna německého typu na území Čech, neboť díly uložené v Kouřimi jsou kvůli

TEXT A FOTO JAN DOUBEK

V SOBOTU 27. ČERVNA 2020 SE MNOHÝM SPLNIL SEN – REPLIKA VĚTRNÉHO MLÝNA V BOROVNICI SE SLAVNOSTNĚ OTEVŘELA VEŘEJNOSTI.

opakovanému převážení a špatnému skladování pro rekonstrukci nepoužitelné. Ve skanzenu v Kouřimi zařadili výstavbu repliky větrného mlýna do třetí etapy rozvoje skanzenu s realizací v letech 2024–2025.

PŮVODNÍ MLÝN

Půdorys originálu stavby měřil 5,5 x 5,3 metru, výška po střechu dosahovala 7,2 metru a celková výška dokonce 11,2 metru. Mlýn byl vybaven jedním českým mlecím složením, hranolovým vysévačem a korečkovým výtahem. Větrné kolo mělo čtyři perutě a průměr 15,5 metru. Uspořádání mlecího složení je v rámci České republiky unikátní – pohon mlecího kamene zesponu a ještě navíc řemenem u nás v jiném mlýně německého typu nenajdeme. Na místě historického mlýna dnes stojí památník a prvotní základová kamenná podezdívka ve tvaru kříže.

NADĚJE UMÍRÁ POSLEDNÍ

Od roku 1997 se borovničtí občané snaží navrátit své obci její bývalou výraznou dominantu, takzvaný Haklův větrný mlýn. Roku 2004 založili pod vedením aktivního Jiřího Chvojky občanské sdružení Větrák s cílem postavit repliku za pomoci obecního úřadu a sekce Větrné mlýny při Technickém muzeu v Brně. Při obnově jim pomohly kresby doktora Josefa Schejbala i dvojí dokumentace mlýna – první a ne zcela přesná z roku 1927 od firmy Hynek Postl z Nové Paky a druhá provedená v roce 1965 firmou Stavoprojekt Hradec Králové. V roce 1968 byl navíc zdokumen-

tován stav před rozebráním členy Hutě pro ochranu památek v Hostinném. V kronice rodu Čeřovských se zachovala i jediná fotografie interiéru mlýna. Základové trámů, které zůstalo na místě po rozebrání objektu, podrobně zaměřili v roce 1971 francouzští mlynáři během své cesty po Československu. Na základě těchto podkladů a studia existujících mlýnů na Moravě zpracoval dokumentaci pro stavební povolení architekt Petr Dostál.

Pro stavbu repliky bylo vybráno jiné místo na stejném hřebeni, vzdálené od původní lokality 2,5 kilometru západněji poblíž silnice do Pecky. Tato lokalita byla zvolena s ohledem na snazší dostupnost pro návštěvníky i možnost zabezpečení stavby proti vandalismu. V roce 2011 se podařilo z peněz veřejné sbírky a s přispěním obce zbudovat parkoviště, přístupový chodník k budoucímu mlýnu i jeho kamenný základ. Na další práce však chyběly peníze.

Průlom nastal v roce 2017, kdy krajská radní Martina Berdychová přišla s nápadem zapojit do projektu učně středních škol. Konečně 16 let po vzniku občanského sdružení Větrák začala v roce 2018 stavba mlýna postavením základového kříže, apoštolů a tatíka firmou Františka Mikyšky, nositele řemeslných tradic. Dřevo na stavbu pokáceli žáci České lesnické akademie v Trutnově, materiálu se následně ujali tesaři z Jaroměřské Střední školy řemeslné a truhláři ze Střední školy gastronomie a služeb z Nové Paky, kte-

MLECÍ SLOŽENÍ NOVÉHO MLÝNA

ří zajistili výplně okenních a dveřních otvorů. Dokumentaci a propagaci si vzali na starost žáci cestovního ruchu ze Dvora Králové nad Labem. Firma Němec z Chrudimi vyrobila a položila šindele. Kompletní pohonnou a mlecí technologii výkresově zpracovala a do funkčního stavu vyrobila příkladně firma Mikyška a synové.

Konečně 27. června 2020 vyvrcholila dlouholetá snaha občanů Borovnice a především neúnavného Jiřího Chvojky otevřením plně funkční repliky borovnického větrného mlýna. Velice pěkné je, že na stavbě se podíleli žáci řemeslných a středních škol, kteří si touto prací osvojují techniky a zručnost starých tesařů. V Čechách se jedná o první větrný mlýn německého typu, který je kompletní a funkční. Zároveň je jediným větrným mlýnem, který je na území Čech zpřístupněn veřejnosti.

Celkové náklady na výstavbu přesáhly částku tři miliony korun. Klíčovou dotaci ve výši 1,5 milionu poskytl Královéhradecký kraj. Obec Borovnice přispěla na stavbu částkou 1,4 milionu. Další prostředky přinesla veřejná sbírka, kterou obec vypsala. ■ www.povetrnik.cz

Původní místo mlýna:

GPS: 50°30'7.545"N, 15°38'12.610"E, 512 m n. m.

Místo repliky:

GPS: 50°30'27.623"N, 15°36'9.774"E, 526 m n. m.

SECESNÍ KOSTEL JAVORCA VE SLOVINSKU

PŘEMYSLOVSKÝ HRAD BYL DOHROMY S ARCIDIECÉZNÍM MUZEEM V OLOMOUCI ZAPSÁN NA SEZNAM EVROPSKÉHO DĚDICTVÍ NA JAŘE ROKU 2020.

VÝZVA

Evropská síť památek a pamětihodností

Označení Evropské dědictví (EHL) nese celkem 48 památek a pamětihodností. V České republice se oceněním pyšní již tři místa – zámek Kynžvart, nadnárodní nominace meziválečných sídlišť a Arcidiecézní muzeum a Přemyslovský hrad v Olomouci.

Nová síť evropských památek od roku 2015 neustále roste. Charakterizují ji zásadní archeologické nálezy, historické a sociální milníky, umělecké hodnoty z doby pravěku až po současnost. Zásadním kritériem při výběru je jejich přesah od nezpochybnitelného národního významu do širších evropských souvislostí. Česku jsou například blízké německý Münster a Osnabrück jako místa Vestfálského míru či kulturní okolí secesního kostela Javorca ve Slovinsku, kde za první světové války působili vojáci z českých zemí.

Zástupci jednotlivých míst ze seznamu EHL se pravidelně setkávají. Jejich profesní zaměření a charakter pamá-

tek, o které pečují, má velký rozptyl – od podmořského dědictví a výzkumu na Azorských ostrovech přes barokní knihovny až po uchování a vedení památníků obou světových válek v Polsku. Proto vznikly jednotlivé pracovní skupiny, které zajišťují projekt EHL@N.

Jeho klíčovým iniciátorem je i olomoucké Arcidiecézní muzeum. Profesní skupiny, které se setkávají na různých místech Evropy po dobu dvou let, řeší restaurování uměleckých sbírek, kulturní management, práci s publikem, financování činnosti a podobně. Projekt je první snahou konkrétně zúročit několikaleté mezinárodní kontakty a sdílet bohaté zkušenosti kulturních institucí jednotlivých zemí, se kterými mnohdy do zahraničí vůbec neproniknou. Projekt, který může usnadnit v budoucnu získávání evropských grantů, má ambici být důležitým přínosem zahraniční politiky nejen olomouckého Arcidiecézního muzea.

Garantem EHL za Českou republiku je Národní památkový ústav. Výběr nominací probíhá nejprve na národní úrovni. Na začátku roku 2021 zasedá národní porota, vybraná nominace je zaslána do Bruselu, kde ji posoudí panel nezávislých expertů pod Evropskou komisí. Noví laureáti se vyhláší každé dva roky. Příští slavnostní udílení proběhne v roce 2022. **Zájemci mohou zasílat své přihlášky do národního kola do 15. listopadu 2020.** ■ www.npu.cz

TEXT TOMÁŠ ŘEPA
FOTO ARCHIV EUROPEAN HERITAGE LABEL

Michal Horáček

OPRAVENÝ OBJEKT LIHOVARU V POSTUPICÍCH

L. Úvalská

CENTRUM STAVITELSKÉHO DĚDICTVÍ VYUŽÍVÁ PRO SVOU ČINNOST ZREKONSTRUOVANÉ PROSTORY PIVOVARU A HOSPODÁŘSKÉHO DVORA, JEHOŽ SOUČÁSTÍ BÝVAL I LIHOVAR.

KONFERENCE

Lihovary a jejich nové využití

Konference PROPAMÁTKY – obnova a využívání staveb se v letošním roce bude věnovat lihovarům. Akce se uskuteční v Centru stavitelského dědictví Národního technického muzea v Plasích, součástí jehož prostor je i objekt někdejšího panského lihovaru.

Konference PROPAMÁTKY
– obnova a využívání lihovarů

18.–20. listopadu 2020

Centrum stavitelského dědictví
NTM Plasy

Program, možnosti registrace a další
informace najdete na
www.konference.propamatky.cz.

Lihovnictví představuje jednu ze základních součástí tuzemského potravinářského průmyslu. Výroba lihu původně probíhala především v městských domech. Později se rozšířila také do areálů hospodářského zázemí vrchnostenských sídel, často na venkov. Výraznou proměnou prošel obor od poloviny 19. století postupným zprůmyslněním. V této době vznikla zejména ve venkovských oblastech celá řada nových lihovarů. Některé z nich se proměnily ve velké tovární provozy, mnohdy se však jednalo jen o menší podniky. I tak ale většina z nich nabyla podoby průmyslových staveb s řadou pro ně typických znaků.

Dlouhá a komplikovaná historie tohoto oboru tak předurčila i pozdější bohatý a různorodý stavební fond lihovarů. Ty jsou navíc rozesety po řadě sídel naší země a najdeme je dnes jak ve městech, tak na vesnicích. Jejich objekty mohou být nenápadnými stavbami bez zvláštních znaků, ale především pak typickými areály s nezaměnitelnými prvky průmyslové architektury.

Většina lihovarů dnes již neslouží původnímu účelu a velká řada z nich chátrá. Je tak nutné hledat nové způsoby, jak zachovat a smysluplně využít tuto součást našeho stavebního fondu a také významného svědka historie tuzemského průmyslu.

Konference PROPAMÁTKY přinese reprezentativní průřez stavební historií těchto objektů. Zabývat se bude i jejich památkovou hodnotou a především možnostmi, jak lze tyto stavby zachovávat a nově je využívat. Inspirací pro současné majitele pak bezesporu bude konferenční blok, který představí ukázkový výběr nejrozdílnějších příkladů, kde se již objekty lihovarů podařilo nově využít.

Akce se uskuteční v Centru stavitelského dědictví NTM Plasy. To se nachází v areálu někdejšího hospodářského zázemí zdejšího panství, jehož součástí býval i provoz lihovaru. O jeho historii i poněkud specifickém současném využití jeho budov zazní jeden z konferenčních příspěvků. ■

TEXT MICHAL HORÁČEK
FOTO MICHAL HORÁČEK, PAVEL KODERA

Pavel Adámek

KŮR DOBRÁNSKÉHO KOSTELA SV. MIKULÁŠE. NADAČNÍ FOND USILUJE O REKONSTRUKCI BAROKNÍ SKŘÍNĚ A VESTAVBU NOVÉHO VARHANNÍHO NÁSTROJE.

Prokop Jirsa

SBÍRKU NA ROZŠÍŘENÍ KOSTELA PANNY MARIE KRÁLOVNY MÍRU PODPĚRILY DVĚ BENEFIČNÍ AKCE.

MÁME VYBRÁNO

Veřejné sbírky pomáhají památkám

Zástupci veřejných sbírek, které v loňském roce obsadily prvních 10 příček v kategorii Cena veřejnosti soutěže MÁME VYBRÁNO, odpověděli na otázku: Podařilo se vám od loňského vítězství postoupit v opravách památky, případně uspořádat nějakou akci na podporu její obnovy?

Přátelé dobránských varhan, nadační fond | Pořízení dobránských varhan
Vytvořili jsme, díky práci odborníků z Čech, Německa a Itálie, dispozici nových varhan. Náš cíl jsme tak přenesli z nehmotné ideje na papír. Čeká nás už jen třetí krok – z papíru jej vtisknout do dřeva a cínu.

Římskokatolická farnost u kostela Panny Marie Královny míru Praha-

Lhotka | Rozšíření kostela Panny Marie Královny míru

Podařila se nám realizace nové přípojky elektřiny, která byla nutná vzhledem k rozsahu výsledného projektu. Dostavba je však více než rok, i přes souhlas všech zainteresovaných orgánů státní správy, blokována jedním ekologickým spolkem. Čekáme na rozhodnutí soudu. Nicméně jsme nezháleli, loni v květnu jsme uspořádali dvě benefiční akce a měli přílohu v celostátním vydání Katolického týdeníku. Tyto počiny přispěly k tomu, že i přes obtíže se zahájením stavby se podařilo navýšit finanční prostředky o několik milionů korun.

Římskokatolická farnost Bozkov | Záchrana vzácných bozkovských varhan

Varhany v Bozkově jsou již několik let postupně restaurovány díky dárcům, Libereckému kraji a pomohly rovněž finanční odměny za umístění v soutěži Máme vybráno. V průběhu loňského roku tak práce pokračovaly restaurováním mechaniky hracího stolu, dílů traktury a registratury, rekonstrukcí stoliček a stojánek a dalšími opravami, například píšťal. V letošním roce probíhá kompletní restaurování varhanní skříně. Připravovány jsou také nové webové stránky informující o projektu.

Tvrz Veselí, z. s. | Záchrana zámku Veselí nad Úhlavou

V loňském roce, i díky finanční podpoře ze soutěže Máme vybráno, začala prv-

TEXT DAGMAR KOŽELUHOVÁ
FOTO PAVEL ADÁMEK, PROKOP JIRSA,
MICHAEL KOUDELKA, ARCHIV TVRZE
VESELÍ, Z.S.

Michael Koudelka

V LOŇSKÉM ROCE POKRAČOVALO POSTUPNÉ RESTAUROVÁNÍ JEDNOTLIVÝCH ČÁSTÍ VARHAN V BOZKOVĚ, LETOS SE PRÁCE ZAMĚŘUJÍ NA VARHANNÍ SKŘÍŇ.

ní etapa opravy obvodového zdiva na zámku ve Veselí nad Úhlavou. Objekt je ve velmi špatném stavu. Střecha a první podlaží jsou zřícené v přízemí a náš spolek s pomocí dobrovolníků už třetí rok pracuje na vyklízení sutin. Souběžně jsme začali s přípravou projektu hlavní valbové střechy. Postupně opravujeme obvodové zdivo až po korunní římsu, včetně obnovy pilových ozubů pod ní.

Obec Štáhlavy | Oprava varhan v kostele sv. Vojtěcha ve Štáhlavech

Letos díky dotaci 350 tisíc korun od Plzeňského kraje a s dalšími více než 20 procenty povinné spoluúčasti z výtěžku sbírky procházejí varhany druhou etapou oprav. Dále se rekonstruuje elektrina na kůru. Benefiční tramvaj plná hudby, koncerty a podobné akce druhého pololetí přinesou sbírce další prostředky, budou-li se moci uskutečnit v rámci protikoronavirových opatření.

Spolek Přátelé Zahrádky | Opravy, restaurování a vybavení kostela sv. Víta v Zahrádce

Spolek z prostředků veřejné sbírky v roce 2019 i s využitím ocenění ze soutěže Máme vybráno pořídil pro kostel nový zvon Josef. Připomíná 800. výročí první písemné zmínky o Zahrádce a pátera Josefa Toufara, který v Zahrádce působil. V kostele se uskutečnily dva benefiční adventní koncerty a i při dodržování protiepidemiologických opatření se nám zatím daří realizovat tradiční kulturní akce.

Barokní dvůr BOROTÍN, z. s. | Obnova barokního hospodářského statku Starý zámek v Borotíně

Hlavním projektem spolku je v současnosti adaptace budovy takzvaného přístavku na toalety pro návštěvníky. Dílčí projekt na obnovu střechy byl loni vybrán do podzimní výzvy programu ČSOB pomáhá regionům a umístil se na třetím místě. Další finanční prostředky jsme získali z dobrovolného vstupného. V letošním roce jsme uvedli koncept kulturních akcí Rok na statku. Spolupodílíme se také na projektu Léto s Vilmou – triptychu divadelních představení s Vilmou Cibulkovou, která se odehrává na různých místech statku. Celoročně v areálu provozujeme dobročinný bazar a další aktivity.

Přátelé Markvarticka, z. s. | Oprava varhan v kostele sv. Jiljí v Markvarticích

V loňském roce proběhlo výběrové řízení na opravu varhan, kterou provádí restaurátor Dalibor Michek. Cena opravy se předpokládá v částce 1,5 milionu korun. Nyní je rozpracovanost přibližně na 650 tisíce korunách a je kryta z dotace od Královéhradeckého kraje, z naší veřejné sbírky a předpokládá se, že uspějeme s žádostí o dotaci také u Ministerstva kultury. Prostředky do naší sbírky jsou získávány z kulturních akcí, které náš spolek pořádá asi sedmkrát ročně, a od našich příznivců ve formě daru. Na začátku srpna bylo ve sbírce vybráno 445 338 korun. Všem našim podporo-

Archiv Turza Veselí, z. s.

PRVNÍ ETAPA OPRAVY ZÁMKU VE VESELÍ NAD ÚHLAVOU ZAČALA V LOŇSKÉM ROCE.

vatelům srdečně děkujeme a přejeme jen vše dobré.

Spolek pro opravu varhan v kostele sv. Jakuba staršího, apoštola, v Chotěboři, z. s. | Oprava varhan v kostele sv. Jakuba staršího v Chotěboři

V loňském roce jsme uspořádali již druhý ročník populární akce s názvem Pouťové pečení pro varhany. Letošní plány nám přerušila celostátní karanténa. Loni v září byly demontovány varhany, které v roce 1908 postavil Jan Tuček, a byly částečně odvezeny do dílny varhanáře Petra Fischera. Bohužel postup prací zkomplikoval požár zpovědnice a části přilehlého nábytku. Práce na varhanách mohly probíhat až po sanaci kostela. V současné době máme nově zrenovovanou varhanní skříň, opravené některé rejstříkové řady a čekáme na dodávku nových komponent. Zájemcům stále nabízíme účast v imaginární rodině adoptivních rodičů našich píšťal.

Spolek přátel kaple sv. Martina, z. s. | Rekonstrukce kaple sv. Martina ve Žďáru, okres Rakovník

V loňském roce se opravil sanktusník a letos má být dokončena střecha. V kapli nyní koncerty neprobíhají, protože je v ní umístěno lešení, ale snažíme se získávat peníze jinými způsoby. Na podporu sbírky byla založena kapela, která nám hraje ve vsi na akcích zdarma. Je mnoho dobrých lidí, kteří pomáhají. Jsme sice malá vesnice, ale máme velkou snahu dělat ji krásnější. ■

FOTOREPORTÁŽ

FOTO ARCHIV LÁZNÍ LUHAČOVICE, A.S.

Obnova luhačovické lázeňské kolonády s halou Vincentka

K obnově funkcionalistických lázeňských staveb z let 1947–1951 od architekta Oskara Poříšky došlo v letech 2018–2019. Citlivě pojatý návrh rekonstrukce vznikl podle projektu architektky Mirky Chmelařové z ateliéru S-projekt plus, a.s., ze Zlína s cílem navrátit areálu funkcionalistickou čistotu, světlost, vzdušnost a propojení s přírodou. S nemalou odpovědností bylo mimo jiné přistoupeno k restaurátorské i stavební obnově dochovaných materiálů, povrchů a celkového barevného řešení. Původní mozaikové dlažby byly nahrazeny replikou a autenticitu podtrhuje například návrat k původní podobě osvětlení nebo členění i subtilnost hlavní prosklené stěny haly Vincentka. Díky příkladnému postupu byla obnova za Zlínský kraj nominovaná Národním památkovým ústavem v Kroměříži v kategorii Obnova památek, restaurování v soutěži Patrimonium pro futuro 2020.

www.s-projekt.cz | www.lazneluhacovice.cz

Z MĚST A OBCÍ

BOROVANY

Do kláštera za poklady

Bývalý klášter augustiniánů v Borovanech je od roku 1939 majetkem obce, která ho koupila od Schwarzenbergů. Celý památkově chráněný areál procházel od roku 1997 až do roku 2018 rozsáhlou rekonstrukcí v několika etapách. Nyní objekt slouží jako kulturní centrum obce. V prvním patře klášterní prelatury byla v letošním roce vybudována expozice Poklady z diecéze. Nové prostory byly citlivě nasvětleny a vybaveny mobiliářem. Vznikla stálá výstava, v níž je nainstalováno více než 20 za tímto účelem zrestaurovaných exponátů. Každý z předmětů je opravdovým pokladem pečlivě vybraným českobudějovickou diecézí a Národním památkovým ústavem. Mezi nejceněnější patří gotická monstrance z Mirovic, obraz Panny Marie z Kamenného Újezda nebo vzácně zdobené liturgické textilie. Nejzajímavějším a vůbec nejvzácnějším kusem v expozici je fragment z pláště slavného astrologa, astronoma a alchymisty Tycha de Braha. Prohlídky zajišťuje infocentrum kláštera Borovany.

www.borovansko.cz

HAVLÍČKOV BŘID

Dolní a Žižkova ulice v novém

Před 10 lety se v Havlíčkově Břidě proměnilo centrální náměstí. Bylo kompletně předlážděno velkoformátovou žulovou dlažbou a osazeno novým mobiliářem včetně mobilní dřevěné tribuny pro kulturní akce. Před rekonstrukcí se také renovovaly původní inženýrské sítě. Nově byly vysazeny vzrostlé lípy a hlohy, jež nahradily původní nekoncepční výsadbu. V následujících letech se pokračovalo opravami navazujících ulic a přestavbou Smetanova náměstí. Letos v říjnu by měla být dokončena poslední etapa rozsáhlé revitalizace centra města, prezentovaná obnovou částí ulic Dolní a Žižkova. Již od středověku plní funkci velmi vytížených dopravních tras. Investiční akce, zahájená již v loňském roce, byla realizována v návaznosti na již dokončené úpravy jádra města v duchu principů památkového urbanismu. Kromě rozšíření chodníků, rovněž s kamennou dlažbou, a vysazení stromů či umístění laviček došlo i ke zkldnění tamní dopravy zajištěné jednosměrným průjezdem vozidel.

www.muhib.cz

CHEB

Město opravuje své památky

Město Cheb má ve svém vlastnictví přes 50 nejvýznamnějších památek ve městě. Mezi nimi najdeme Chebský hrad, františkánský klášter, dominiánský klášter, kostel sv. Kláry nebo městské opevnění. Cenné jsou rovněž měšťanské domy a obě historické radnice na náměstí včetně bizarního souboru 11 domů zvaného Špalíček nebo areálu městského dvora. Za pozornost ale stojí také bývalý hotel Hradní dvůr, školní historické budovy, kašny nebo sochy. V letošním roce město pokračuje v obnově Chebského hradu financovaného z Integrovaného regionálního operačního programu. Kostel sv. Kláry v areálu kláštera klarisek se dočká nové střechy a opravy krovů. Provádí se rovněž rekonstrukce bytů v měšťanských domech. V rámci Programu regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón byly rozděleny peníze z rozpočtu Ministerstva kultury a města Cheb na opravy památek 10 majitelům domů. Město současně přispěje na obnovu dvou objektů, které nejsou kulturními památkami, ale nachází se v městské památkové rezervaci.

www.cheb.cz

Město Borovany

Libor Honzárek

Město Cheb

Prinášíme aktuality z míst, kde se aktivně věnují péči o kulturní dědictví. Uvedené texty jsou publikovány v rámci mediální spolupráce redakce s městy a obcemi.

JINDŘICHŮV HRADEC

Hvězdárna v novém kabátě

Hvězdárna a planetárium prof. Františka Nušla v Jindřichově Hradci je pojmenována po slavném rodákovi, významném astronomovi, vědci a pedagogovi. Založena byla v roce 1961 a fungovala pod Městskou osvětovou besedou, dále pod Gymnáziem Vítězslava Nováka a nakonec pod Domem dětí a mládeže. Město v minulých dvou letech dalo hvězdárně zcela nový kabát. Podstoupila kompletní rekonstrukci a přibýlo do ní supermoderní laserové digitální planetárium a špičková sestava dalekohledů v hlavní kopuli. Návštěvníci se mohou těšit na bohatý program, od projekce hvězdného nebe a filmů s astronomickou tematikou v planetáriu až po živé pozorování Slunce a večerní a noční oblohy. Celoevropskou raritou je umístění hvězdárny přesně na 15. poledníku, který definuje místní čas. Další zajímavostí je malá planetka (katalogové číslo 21873) s názvem „Jindřichůvhradec“ obíhající v hlavním pásu planetek mezi Marsem a Jupiterem. Po Františku Nušlovi je také pojmenován kráter na odvrácené straně Měsíce.

www.infocentrum.jh.cz

Město Jindřichův Hradec

KLÁŠTEREC NAD OHŘÍ

Park ukrývá sochy Jana Brokoffa

Na zámek v Kláštecku nad Ohří pozval jeho tehdejší majitel Michal Osvald Thun sochaře Jana Brokoffa, který na panství působil v letech 1685–1687. Narodil se mu tam také nejstarší syn, Michal Jan Josef Brokoff, a nedaleko odsud na Červeném Hrádku přišel na svět patrně nejslavnější nositel tohoto jména, Ferdinand Maxmilián Brokoff, velikan českého i světového baroka. Léta strávená na klášteckém panství věnoval Jan Brokoff především práci na sochařské výzdobě sály terreny v zámeckém parku a na náměstí. Jeho sochy jsou také umístěny na nádvoří klášteckého zámku, kde stojí i zmiňovaná budova sály terreny. Pochází ze třetí třetiny 17. století a jejím autorem je italský stavitel Rossi de Lucca. Sala terrena se dostala v roce 2014 do užšího finále v soutěži Památka roku, je po částečné rekonstrukci vycházející z původní podoby a právě se provádí její další etapa.

www.klasterec.cz

Město Klášterec nad Ohří

MŠENO

Obnova kostela sv. Martina

Městská památková zóna Mšeno byla vyhlášena vládou v roce 2004. Následně se radnice zapojila do Programu regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón. Od roku 2006 probíhá postupná obnova kostela sv. Martina. Nejprve byla na objekt vrácena pálená krytina a zrekonstruován sanktusník – věžička na zadní straně lodi. V rámci revitalizace náměstí v roce 2012 město opravilo přední i zadní schody do kostela a provedlo nové uzemnění objektu. Rozpadlé asfalty v okolí budovy nahradila původní dlažba, která byla na místě vybrána a znovu položena, před průčelím byly vysazeny dvě okrasné třešně. Chrám se tak dočkal i důstojného okolí. Pokračovalo se výměnou oken a restaurováním vitráží. V posledních třech letech se postupně rehabilituje fasáda objektu. Závěrečnou etapou bude obnova střechy a fasády věže. Polovina nákladů na celkovou rekonstrukci je hrazena z dotace Ministerstva kultury, o druhou se dělí farnost a město.

www.mestomseno.cz

Martina Hanzlová

Z MĚST A OBCÍ

NEPOMUK

Nová kniha o sv. Janu Nepomuckém

V roce 2019 se v Nepomuku konala konference Svatý Jan Nepomucký v evropském kulturním kontextu. Ze setkání vyšel i stejnojmenný sborník, který je k dostání v tamním informačním centru. U řečnického pultu se vystřídal 11 odborníků, jejichž rozšířené texty přednášek jsou součástí publikace. Její obsah obohatily i příspěvky, které na konferenci nezazněly. Na celkem 164 barevných stranách se dočtete o procesu s Janem Nepomuckým, svatojánských památkách v Nepomuku nebo o častém sochařském zobrazení světce, jehož skulptury zdobily řadu mostů. Pozornost je věnována i životnímu příběhu pátera Viktora Michky, spoluzakladatele Svatojánského muzea Nepomuk. Kniha rekapituluje a připomíná i spolupráci města Nepomuk s brazilským městem São João Nepomuceno. Sborník přibližuje i vybrané památky kultu sv. Jana Nepomuckého ze sbírek Svatojánského muzea Nepomuk. Publikaci vydalo město Nepomuk za finanční podpory Plzeňského kraje. Fotografie znázorňuje rekonstrukci skutečné podoby sv. Jana Nepomuckého.

www.nepomuk.cz

NOVÝ BOR

Krajské historické město roku

Město Nový Bor úspěšně završilo cestu soutěží Historické město roku 2019. Po vítězství v krajském kole Libereckého kraje si z celostátního klání odnesl starosta Jaromír Dvořák Cenu ministryně pro místní rozvoj za nejlepší přípravu a realizaci Programu regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón. Nový Bor se do soutěže v Libereckém kraji zapojil již popáté a nikdy neodešel s prázdnou. Letos již podruhé reprezentoval kraj v celostátním kole. Ke krajskému vítězství městu pomohly i nové stavby v lokalitě, skleněný dům charakteristický skleněnými taškami společnosti Lasvit na Palackého náměstí. A také takzvaný černý dům obložený tradiční krytinou regionu – břidlicí. Pořadí měst tentokrát značně ovlivnil právě vklad soukromého investora. Citlivě zakomponovaná novostavba a především rekonstrukce nevyužívaných kulturních památek v oblasti Palackého náměstí výrazně pozvedly i další část městské památkové zóny v Novém Boru.

www.novy-bor.cz

RADOMYŠL

Městys s bohatou historií

Historie Radomyšle sahá až do pravěku. V centru se nacházelo rozsáhlé pohřebiště, pocházející z dob osídlení prvními Slovy. V jednom z hrobů byl nalezen známý radomyšlský vampýr. Od 14. století byla historie sídla spjata s řádem maltézských rytířů. Za vidění stojí místní selské baroko a v centru obce dominanta, věž kostela sv. Martina. Nedaleko od něj začíná unikátní kamenná křížová cesta, která poutníky provede monumentální lipovou alejí až ke kostelu sv. Jana Křtitele s úchvatným pohledem na Šumavu a okolí. Odtud se můžete po turistické trase vydat do nedalekého Oseka s židovským hřbitovem, kde jsou pochováni prarodiče spisovatele Franze Kafky. Zrekonstruované Maltézské náměstí a Kostelní ulice pak každému návštěvníkovi umožní vrátit se na chvíli do doby petrolejových lamp. V parku na náměstí pod klasicistní radnicí se tyčí mariánský sloup, který byl postaven v roce 1860 jako ochrana před požáry. Nedaleko náměstí stojí rodný domek Josefa Kováře, nálezce Rukopisu zeleňohorského.

www.radomysl.net

Filip Fojtik, Moravské zemské muzeum

Město Nový Bor

Petr Zikmund

Prinášíme aktuality z míst, kde se aktivně věnují péči o kulturní dědictví. Uvedené texty jsou publikovány v rámci mediální spolupráce redakce s městy a obcemi.

ŠLUKNOV

Křížová cesta Království

Město Šluknov za finanční podpory Ministerstva kultury dokončilo v letošním roce opravu kaple Božího hrobu na Křížové cestě Království. Kaple byla v torzálním stavu a současný návrh na její obnovu vycházel z empirických poznatků zjištěných na místě a z detailů dalších kaplí v areálu. Rekonstrukce památky začala již minulý rok. Při letošním slavnostním požehnání dne 8. srpna byla znovu k vidění i restaurovaná socha ležícího Krista, která byla nalezena v sutinách kaple. Obnoven byl i sanktusník nad sochou Krista. V areálu Křížové cesty můžeme v současnosti vidět zrestaurovaná zastavení s kopiemi původních desek a tři obnovené kaple – kapli Žaláře Krista, kapli Bičování Krista a kapli Božího hrobu, která je největší z celého souboru. Celková revitalizace areálu se provádí od roku 2016 a dle současného předpokladu by měla být kompletně dokončena v roce 2023 včetně úprav vzrostlé zeleně. Křížovou cestu najdeme v místní části Šluknova zvané Království, na úbočí nejvyššího vrchu Jitrovníku.

www.mestosluknov.cz

TRHOVÉ SVINY

Nová expozice na Buškově hamru

Na Buškově hamru nedaleko Trhových Svinů byla otevřena nová expozice Řemesla (nejen) na vodě. Návštěvníky seznamuje se zajímavostmi o profesích, které již téměř zanikly: hamerníci, sekerníci, pilníkáři, sedláři, koželuzi, kartáčníci či provazníci. Pozornost je také věnována řemeslům, která dnes fungují jako průmyslová výroba, například krejčí, ševci, tkalci, řezníci, mlynáři a další. Výstava připomíná jejich častou provázanost se životem za hranicemi. Zcela obvyklé bylo vysílání učedníků na zkušenou, a to v obou směrech. Díky finanční podpoře z přeshraničního programu INTERREG V-A Rakousko – Česká republika je celá expozice dvojjazyčná. Buškův hamr je turisty oblíbená funkční technická památka z první poloviny 19. století. Voda přiváděná náhonem roztáčí kola, která pak pohánjí buchar, brus a dmychadla výhně. Obytná část je zařízena jako domácnost řemeslníků. V sezoně sem návštěvníky láká bohatý kulturní a společenský program.

www.tsviny.cz

ZNOJMO

Revitalizace prvorepublikového parku

Cílem projektu Památková obnova Jubilejního parku ve Znojmě je navrácení jeho historické podoby. Její návrh vychází z dobře dochované archivní dokumentace a původních podkladů autora Josefa Kumpána. Letos se realizuje již druhá etapa projektu s rozpočtem ve výši osm milionů korun. Obnovuje se střední část parku, takzvaný Rekreační trávník, a Květnice, která se nachází na rohu ulic Jubilejní park a Dělnická. Opraveny budou cesty, které dostanou zčásti mlatový povrch a další budou vydlážděné. Upraví se také zeleň a dojde k zrestaurování původních slunečních hodin a doplnění mobiliárem. Vznikne rovněž nový vstup do parku, který ocení především senioři z nedalekého pečovatelského domu. Projekt Památkové obnovy Jubilejního parku zahájila znojemská radnice první etapou v roce 2018. Zrevitalizovaná část parku se veřejnosti otevřela u příležitosti oslav 100 let výročí vzniku republiky. Užívat si pobyt v ní je možné i během letošní rekonstrukce, která potrvá přibližně do konce roku.

www.znojmocity.cz

Michal Bušek

Město Trhové Sviný

Město Znojmo

KLUB PROPAMÁTKY

Pomáhat – a ještě k tomu čerpat výhody?

V Klubu PROPAMÁTKY odměňujeme všechny naše dárce.

Pro členy klubu připravujeme:

RADOST V KAŽDÉ OBÁLCE

Čtvrtletník PROPAMÁTKY po celý rok až do vaší schránky. Rozhovory, reportáže, inspirativní rekonstrukce a zajímavosti z oboru. Žijte pro památky, čtěte PROPAMÁTKY.

NA ZDRAVÍ!

Každý rok vyhledáváme inspirativní místa, kde se vaří kvalitní řemeslná piva. Podpořte tým PROPAMÁTKY a těšte se na speciální pivní set jako netradiční vánoční dárek.

NOVÉ SBORNÍKY Z POŘÁDANÝCH KONFERENCÍ

Do konce roku 2020 připravíme publikace na téma podnikání v památkách a jejich financování a školy. Představí jednotlivé příspěvky včetně panelových diskuzí a budou cennou inspirací pro všechny, kteří nechtějí v moři památek jen plavat.

Podpořte naši práci, každý dar pomáhá.

Přidejte se ke skupině lidí, která žije
PROPAMÁTKY.

Více na klub.propamatky.cz

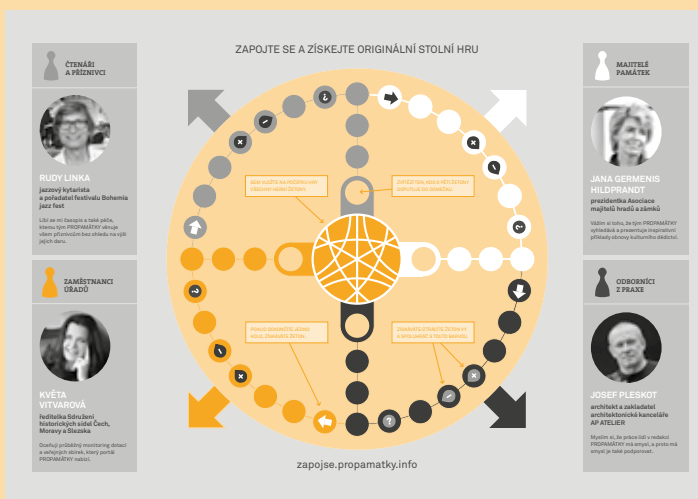
NESEĎTE DOMA

Členům klubu nabízíme v pravidelných soutěžích volné vstupenky na kulturní a společenské akce. Užili jste si spolu s námi například Mezinárodní hudební festival v Českém Krumlově nebo Haydnovy hudební slavnosti. Díky spolupráci s řadou nakladatelství získáváme pro čtenáře také zajímavé knižní novinky.

ČLOVĚČE, ZAPOJ SE

Dva až čtyři hráči pobaví desková hra Člověče, zapoj se, speciálně vytvořená týmem PROPAMÁTKY. Zábavnou formou vás provede světem památek.

PROPAMÁTKY

konference o obnově a využívání lihovarů
18. až 20. listopadu 2020
Centrum stavitelského dědictví NTM Plasy

www.konference.propamatky.cz

REDAKCE PROPAMÁTKY POŘÁDÁ OD ROKU 2008 KONFERENCI, KTERÁ SE VĚNUJE OBNOVĚ A VYUŽÍVÁNÍ HISTORICKÝCH BUDOV A MÍST. LETOŠNÍ ROČNÍK SE USKUTEČNÍ V PROSTORÁCH OPRAVENÉHO BÝVALÉHO HOSPODÁŘSKÉHO DVORA PŘILÉHAJÍCÍHO KE KLÁŠTERU PLASY.

HLAVNÍ PARTNER PORTÁLU A ČASOPISU PROPAMÁTKY

Pálené tašky značky TONDACH navazují na tisíciletou tradici používání tohoto druhu střešní krytiny, z čehož vyplývá závazek uchovávat ráz střešní krajiny zejména z pohledu materiálu a tvarů také do budoucna. Výrobky

této značky mají nejdelší záruku na základní střešní tašky vyráběné u nás, a to 33 let. Životnost pálených tašek ale činí až 100 let.

www.tondach.cz

ODBORNÍ PARTNEŘI

Kvalitní minerální nátěrové systémy pro restaurování a obnovu památek
www.keim.cz

Zajistíme likvidaci dřevokazného hmyzu v historických stavbách prostřednictvím horkého vzduchu.
www.thermosanace.cz

Keramika jako kámen: pálené kameninové stavební materiály pro opravy historických staveb
www.brispol.cz

Prověřené maltové směsi pro památky a řešení vlhkostních problémů u historických objektů
www.mc-bauchemie.cz

Likvidace dřevokazného hmyzu a následná ochrana dřeva proti hmyzu, houbám i plísním
www.bochemitshop.cz

Využijte více než 25 let našich zkušeností s osvětlením památek, galerií a muzeí.
www.etna.cz

Okna a dveře pro historické budovy – kde jiní končí, my začínáme.
www.antikhaus.cz

Dokumentujeme památky metodami 3D skenování, bezpilotním snímkováním včetně zpracování dat.
www.g4d.cz

Restaurujeme uměleckořemeslná díla ze dřeva a kovu, včetně zlacení a polychromie.
www.bradna.eu

PROPAMÁTKY

Ročník 9, číslo 3, vychází 4x ročně

Vydává: Institut pro památky a kulturu, o.p.s.

Šéfredaktorka: Jitka Skořepová

Redakce: Kryštof Havlice, Zbyněk Konvička,

Aleš Kozák, Dagmar Koželuňová, Jan Štifter

Jazyková redakce: Lenka Kuboušková,

Jindřiška Kukrálová, Zuzana Richterová

Grafická úprava: Jiří Pobřísl, Jan Štunc

Evidenční číslo: MK ČR E 20818

© Institut pro památky a kulturu, o.p.s.

E-mail: redakce@propamatky.cz